

SZTUCZNA INTELIGENCJA

SYSTEMY NEURONOWO-ROZMYTE

Dr hab. inż. Grzegorz Dudek
Wydział Elektryczny
Politechnika Częstochowska

Projekt finansowany w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą „Regionalna Inicjatywa Doskonałości” w latach 2019 - 2022 nr projektu 020/RID/2018/19 kwota finansowania 12 000 000 PLN

- Sieci neuronowo-rozmyte pozwalają na automatyczne tworzenie reguł na podstawie przykładów zgromadzonych w zbiorze uczącym, zastępując w ten sposób eksperta.
- Podobnie jak w sieciach neuronowych parametry systemu neuronowo-rozmytego dobierane są w procesie uczenia.
- Sieć neuronowo-rozmyta łączy w sobie czytelność reguł rozmytych i adaptacyjność samouczących się sieci neuronowych.

SYSTEM NEURONOWO-ROZMYTY TYPU MAMDANIEGO

System RSW opisany na poprzednim wykładzie można przedstawić w postaci struktury sieciowej.

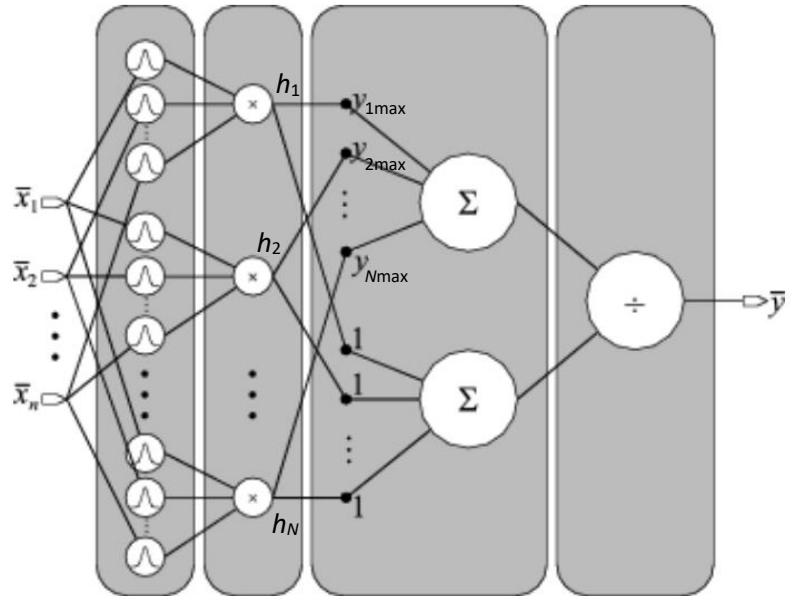
Przyjmijmy, że wyostrzanie realizujemy metodą wysokości:

$$\bar{y} = \frac{\sum_{k=1}^N h_k y_{k \max}}{\sum_{k=1}^N h_k}$$

gdzie:

$$h_k = t(\mu_{A_1^k}(\bar{x}_1), \mu_{A_2^k}(\bar{x}_2), \dots, \mu_{A_n^k}(\bar{x}_n))$$

$$y_{k \max} = \sup \mu_{B^k}(y)$$

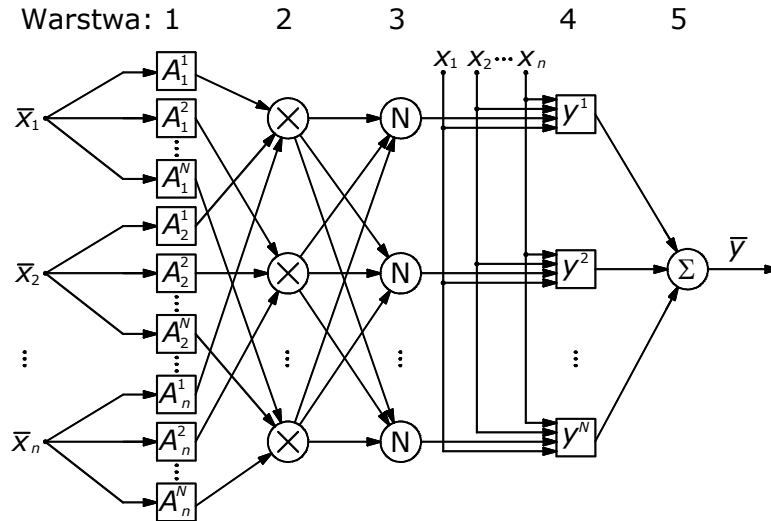
SYSTEM NEURONOWO-ROZMYTY TYPU TSK

W modelu Takagi-Sugeno-Kanga (TSK) baza reguł ma charakter rozmyty tylko w części przesłankowej, natomiast w części konkluzyjnej występują zależności funkcyjne.

Pojedyncza reguła ma postać:

R_k : JEŻELI x_1 jest A_1^k I ... I x_n jest A_n^k TO $y = f(x_1, x_2, \dots, x_n)$

Schemat sieci:

SYSTEM NEURONOWO-ROZMYTY TYPU TSK

Sposób przetwarzania danych przez kolejne warstwy sieci (model ANFIS – Adaptive-Network-Based Fuzzy Inference System):

Warstwa 1. Elementy tej warstwy realizują funkcje przynależności składowych wektora wejściowego $\bar{x}_i$ do zbiorów A_i^k , $i = 1, 2, \dots, n$ (numer składowej), $k = 1, 2, \dots, N$ (numer reguły). Np. gaussowskie funkcje przynależności:

$$\mu_{A_i^k}(x_i) = \exp \left[- \left(\frac{x_i - c_i^k}{\sigma_i^k} \right)^2 \right]$$

gdzie c_i^k i σ_i^k to **parametry przesłanki** (środek i szerokość funkcji Gaussa)

Warstwa 2. Wyznaczenie stopnia odpalenia k -tej reguły h_k (zwanego wcześniej poziomem odcięcia). Elementy tej warstwy realizują t -normę, np. w postaci iloczynowej:

$$h_k = \mu_{A_1^k}(x_1) \cdot \mu_{A_2^k}(x_2) \cdot \dots \cdot \mu_{A_n^k}(x_n) = \prod_{i=1}^n \mu_{A_i^k}(x_i).$$

SYSTEM NEURONOWO-ROZMYTY TYPU TSK

Warstwa 3. Normalizacja – elementy tej warstwy wyznaczają względny stopień odpalenia k -tej reguły (w stosunku do sumy stopni odpaleń wszystkich reguł):

$$\bar{h}_k = \frac{h_k}{\sum_{j=1}^N h_j}$$

Stąd $\bar{h}_1 + \bar{h}_2 + \dots + \bar{h}_N = 1$

Warstwa 4. Wyznaczenie konkluzji reguł – elementy tej warstwy realizują funkcję liniową składowych wektora wejściowego $\bar{x}_i$ przemnożoną przez względny stopień odpalenia reguły:

$$y^k = \bar{h}^k (a_1^k x_1 + a_2^k x_2 + \dots + a_n^k x_n + a_0^k) = \bar{h}^k \left(\sum_{i=1}^n a_i^k x_i + a_0^k \right)$$

gdzie a_i^k to **parametry konkluzji**.

Jest to system Sugeno pierwszego rzędu. Gdy zamiast funkcji liniowej zastosujemy stałą otrzymamy system Sugeno zerowego rzędu.

SYSTEM NEURONOWO-ROZMYTY TYPU TSK

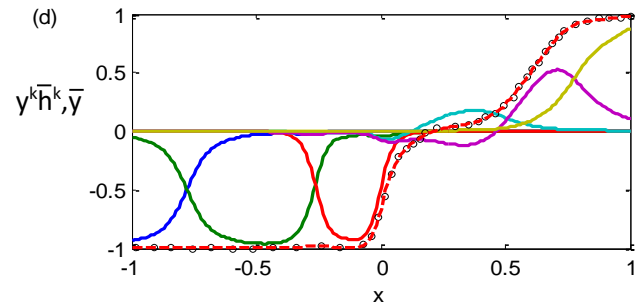
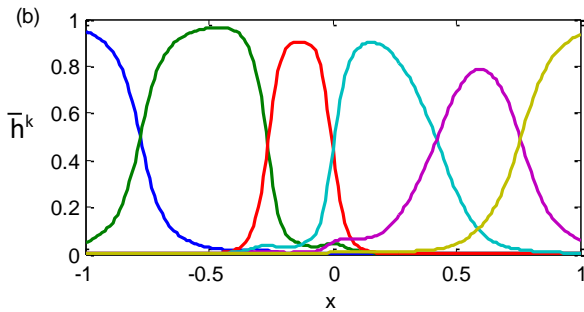
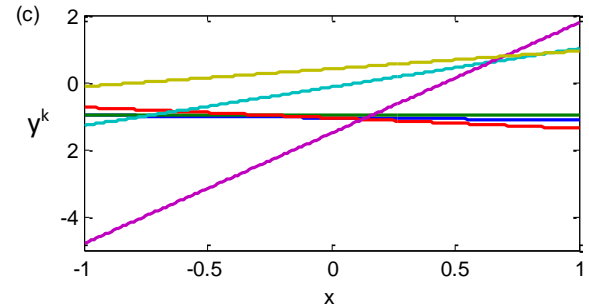
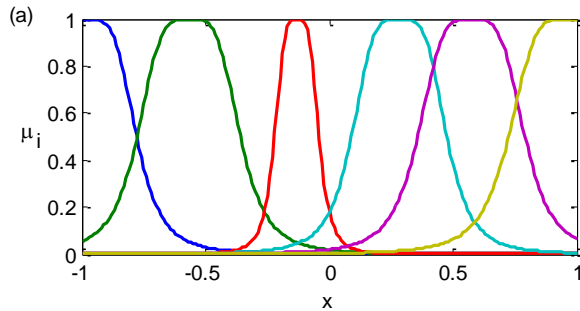
Warstwa 5. Wyznaczenie odpowiedzi system – suma konkluzji reguł:

$$\bar{y} = \sum_{k=1}^N y^m = \sum_{k=1}^N \bar{h}^k \left(\sum_{i=1}^n a_i^k x_i + a_0^k \right) = \frac{\sum_{k=1}^N h^k \left(\sum_{i=1}^n a_i^k x_i + a_0^k \right)}{\sum_{k=1}^N h^k}$$

Wyjście jest sumą kombinacji liniowych składowych wektora wejściowego ważonych stopniami odpalenia reguł. Stopień odpalenia reguły informuje na ile dana reguła jest kompetentna do formowania wyjścia.

W wyniku otrzymujemy gładką interpolację liniowych modeli lokalnych (konkluzje reguł), obowiązujących w obszarach zdefiniowanych przez funkcje przynależności występujące w przesłankach. Jeśli funkcje przynależności są nieliniowe, model jest nieliniowy.

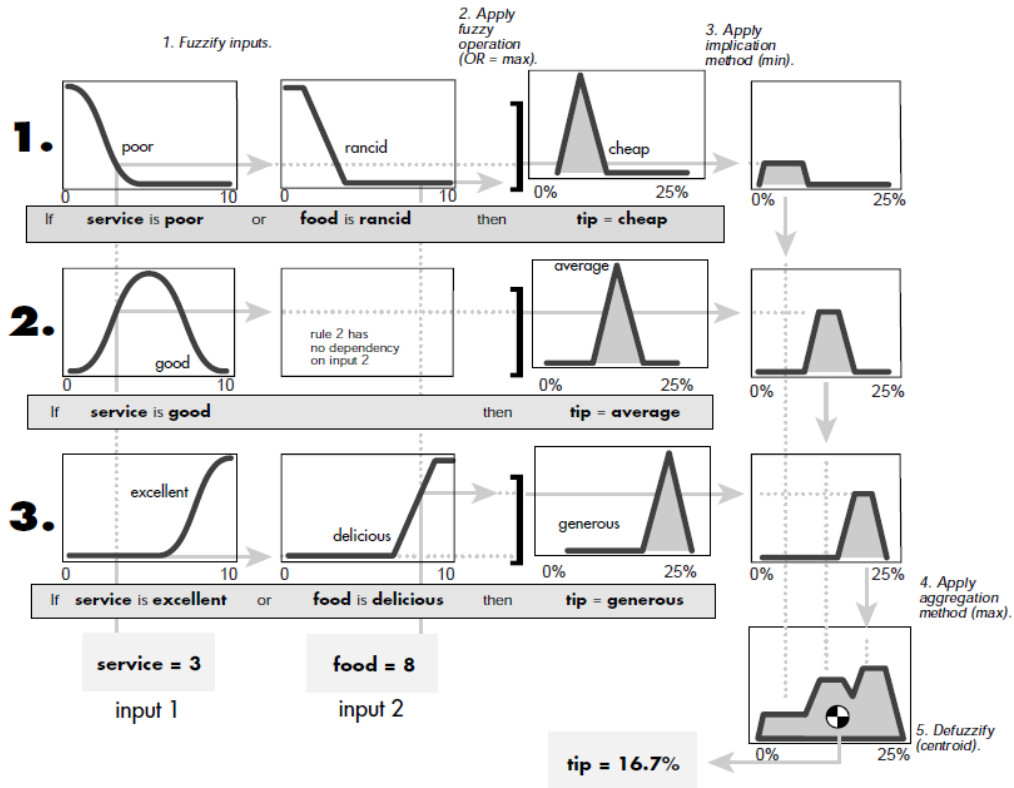
APROKSYMACJA FUNKCJI ZA POMOCĄ ANFIS

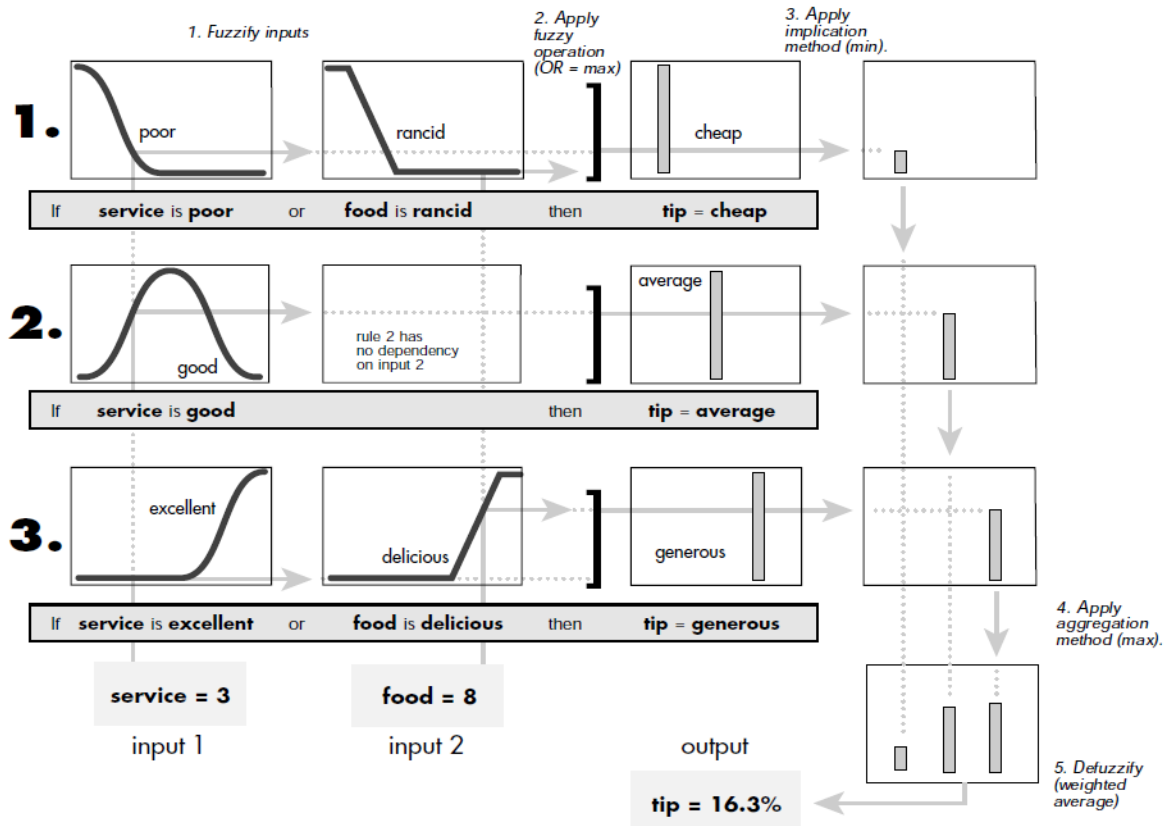
(a) funkcje przynależności, (b) unormowane stopnie odpalenia reguł, (c) funkcje liniowe konkluzji, (d) konstrukcja aproksymanty (linia przerywana) poprzez zsumowanie wejść neuronu wyjściowego

WNIOSKOWANIE W SYSTEMIE MAMDANIEGO

WNIOSKOWANIE W SYSTEMIE TSK

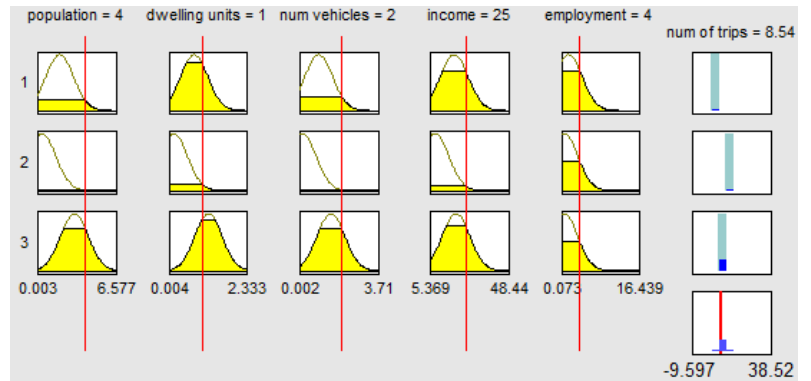

WNIOSKOWANIE W SYSTEMIE TSK

$\bar{x} = [1, 0.5, 0.5, 16, 3]$

$\bar{x} = [4, 1, 2, 25, 4]$

UCZENIE SIECI NEURONOWO-ROZMYTEJ TSK

Parametry modelu estymuje się metodą **wstecznej propagacji błędu** lub **metodami hybrydowymi** (kombinacja metody najmniejszych kwadratów do estymacji parametrów konkluzji a_i^k i wstecznej propagacji błędu do estymacji parametrów przesłanek c_i^k i σ_i^k).

Dąży się do minimum błędu kwadratowego:

$$E = \frac{1}{2} (y - h(\mathbf{x}))^2 \rightarrow \min$$

dla każdego przykładu uczącego.

Tak jak w sieciach neuronowych metoda wstecznej propagacji błędu oparta jest na optymalizacji gradientowej. Gradient ∇E zawiera trzy rodzaje składników: $\frac{\partial E}{\partial a_i^k}$, $\frac{\partial E}{\partial c_i^k}$ i $\frac{\partial E}{\partial \sigma_i^k}$.

W kolejnych iteracjach algorytmu stosując metodę największego spadku modyfikuje się parametry: $a_i^k \leftarrow a_i^k - \eta_a \frac{\partial E}{\partial a_i^k}$, $c_i^k \leftarrow c_i^k - \eta_c \frac{\partial E}{\partial c_i^k}$ i $\sigma_i^k \leftarrow \sigma_i^k - \eta_\sigma \frac{\partial E}{\partial \sigma_i^k}$

UCZENIE SIECI NEURONOWO-ROZMYTEJ TSK – METODA HYBRYDOWA

Wyjście ANFIS jest liniowo zależne od parametrów konkluzji a_i^k i nieliniowo zależne od parametrów przesłanek c_i^k i σ_i^k . Proces uczenia w każdej iteracji rozbiła się na dwa etapy.

Etap 1. Wyznacza się parametry konkluzji. Wyjście systemu można zapisać:

$$\begin{aligned}\bar{y} &= \sum_{k=1}^N \bar{h}^k \left(\sum_{i=1}^n a_i^k x_i + a_0^k \right) = \\ &= \bar{h}^1(\mathbf{x})x_1a_1^1 + \bar{h}^1(\mathbf{x})x_2a_2^1 + \dots + \bar{h}^2(\mathbf{x})x_1a_1^2 + \bar{h}^2(\mathbf{x})x_2a_2^2 + \dots + \bar{h}^N(\mathbf{x})x_n a_n^N + \bar{h}^N(\mathbf{x})a_0^N = \\ &= F_1^1(\mathbf{x})a_1^1 + F_2^1(\mathbf{x})a_2^1 + \dots + F_1^2(\mathbf{x})a_1^2 + F_2^2(\mathbf{x})a_2^2 + \dots + F_n^N(\mathbf{x})a_n^N + F_0^N(\mathbf{x})a_0^N\end{aligned}$$

W zapisie macierzowym: $\mathbf{y} = \mathbf{FA}$, stąd:

$$\mathbf{A} = (\mathbf{F}^T \mathbf{F})^{-1} \mathbf{F}^T \mathbf{y}$$

gdzie $\mathbf{A}$ to wektor współczynników, $\mathbf{F}$ to macierz wartości funkcji $\mathbf{x}$ dla wszystkich przykładów uczących, a $\mathbf{y}$ to wektor pożądanych odpowiedzi dla wszystkich przykładów uczących.

Etap 2. Wyznacza się parametry przesłanek metodą wstecznej propagacji błędu.

ALGORYTM HYBRYDOWY UCZENIA MODELU TSK

---

1. Przy ustalonych parametrach przesłanek prezentuje się na wejście wszystkie przykłady uczące wyznaczając macierz **F**.
2. Metodą najmniejszych kwadratów oblicza się macierz parametrów konkluzji **A**.
3. Przy ustalonych parametrach przesłanek i konkluzji oblicza się odpowiedź sieci dla wszystkich przykładów uczących.
4. Wyznacza się średni błąd kwadratowy pomiędzy odpowiedziami sieci a odpowiedziami pożądanymi.
5. Metodą wstecznej propagacji błędu wyznacza się nowe wartości parametrów przesłanek.
6. Powrót do kroku 1 lub stop, jeśli spełniony jest warunek zatrzymania.

ALGORYTM HYBRYDOWY UCZENIA MODELU TSK

Początkowe wartości parametrów przesłanek wyznacza się:

- dzieląc zakresy poszczególnych składowych wektora wejściowego $\bar{x}_i$ równomiernie (wykres po lewej)
- stosując metody grupowania danych do ustalenia środków funkcji przynależności (wykres po prawej)

